

Färre ägare, men redaktionerna står kvar

Leonard Wallentin*

Efter flera års nedgång, har minskningen av antalet redaktioner i Sverige stannat av. Både det så kallade ”vita fläckar”-stödet från Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) och public service-bolagens nystartade redaktioner har bidragit till det trendbrottet.

Sedan drygt fem år tillbaka håller Institutet för mediestudier räkning på antalet redaktioner som bevakar lokalsamhället i landets kommuner. I fjol konstaterade vi att minskningen av antalet redaktioner för första gången under mätperioden ser ut att ha stannat av, vilket åtminstone delvis kunde förklaras av det så kallade ”vita fläckar”-stödet, som delas ut av Myndigheten för press, radio och tv till redaktionella satsningar i underbevakade områden.

Den bilden befästs i år: Den utplanande kurvan var inget tillfälligt hack, utan antalet redaktioner är fortsatt ungefär oförändrat. Däremot fortsätter antalet titlar att minska. Vi har alltså färre medier, med fler redaktioner vardera.

---

* Leonard Wallentin är datajournalist på J++ och Newsworthy.

Att räkna redaktioner är förstås ett mycket grovt mått på redaktionell närvaro, och vår databas gör inte anspråk på att säga något om hur välbevakad en specifik kommun är. Däremot ger den en bild av hur den redaktionella närvaron ute i landet förändras, när medielandskapet stöps om. Vi rör oss i den här texten med två mått: Redaktioner i egentlig mening (där vi kräver en stadigvarande och regelbundet bemannad fysisk lokal på plats), och en vidare definition, där vi också räknar in ”riktade titlar”, alltså medier som är uttryckligen ägnade att bevaka en viss kommun, men utan en traditionell redaktion inom kommunens gränser. Med den vidare definitionen täcker vi in en stor mängd mindre nyhetssajter och gratistidningar; allt från rena enmansprojekt, som kanske till största delen drivs från någons hem, till större kommunspecifika gratistidningar som bevakar en kommun, men har redaktionen i en annan. Tillsammans målar de båda måtten en bild av ett medielandskap i hastig förändring. Vi kan till exempel se att:

- Antalet redaktioner har minskat sedan vi började mäta, men att minskningen har stannat av.
- Tomrummet efter nedlagda redaktioner delvis har fyllts av hyperlokala nyhetssajter, nystartade gratistidningar och annonsblad, men att många av dem har en kort livslängd. Nästan hälften av de redaktioner som startat sedan vi började mäta, har hunnit läggas ner igen.
- Ägarkoncentrationen har ökat extremt snabbt under några år.

De vita fläckarna

De senaste åren har antalet kommuner med minst en redaktion varit i stort sett oförändrat (i fjol ökade rent av antalet redaktionskommuner, om än marginellt). Det är dock stor skillnad mellan utvecklingen för olika medieslag. Bland gratistidningarna minskar antalet kommuner med en redaktion för femte året i rad. För den prenumererade dagspressen tycks minskningen däremot helt ha stannat av.

Tabell 1. Antal kommuner som saknar redaktion den 1 november, efter olika vida definitioner på ”redaktion”

	Vita fläckar, smalaste redaktionsdefinition	Vita fläckar, bredaste redaktionsdefinition
2021	63	42
2020	64	42
2019	67	46
2018	61	44
2017	58	41
2016	53	39
2015	54	39

När *Skånska Dagbladet* vid ingången av 2021 öppnade en redaktion i Höör, täcktes en vit fläck på redaktionskartan upp. Tidningen fick i fjol del av det så kallade ”vita fläckar”-stödet för att stärka bevakningen i just Höörs kommun.

Med undantag av *Skånska Dagbladet* i Höör så ligger alla nya redaktioner i kommuner som redan sedan tidigare har minst en redaktion. Det mönstret känns igen från tidigare år; de etablerade medierna etablerar sig framför allt i regionala centralorter och lite större städer. Genom åren har nystartade hyperlokala

nyhetssajter ibland täckt upp i småkommuner, men under det senaste året syns inget sådant mönster.

Vår databas över redaktioner tar inte hänsyn till var i respektive kommun en redaktion ligger. Därmed kan vi alltså inte se om det finns redaktioner i kommundelar som brukar anses dåligt bevakade (till exempel en del av storstädernas förorter). Vi kan dock konstatera att sammantaget är ”redaktionstätheten”, med ett grovt mått som antal redaktioner per invånare, allra lägst i storstäderna och deras kranskommuner (”storstad” och ”pendlingskommun nära storstad” i Sveriges kommuner och regioners kommungruppsindelning). Malmö med kranskommuner är intressant nog ”redaktionsglesare” än Göteborg med omgivning, trots Storgöteborgs högre invånartal.

De kommuner som saknar redaktion är framför allt de med mycket få invånare.

Coronaeffekt i gratistidningsvärlden?

Bland gratistidningar och nyhetssajter fortsätter de senaste årens sakta minskning av både redaktioner och titlar. Det beror dels på faktiska nedläggningar, och i några fall på att gratistidningar och annonsblad minskat på mängden redaktionellt innehåll så att de inte längre lever upp till databasens definition på ”allsidig bevakning av lokalsamhället”.

Möjligen har covid 19-pandemin bidragit till den utvecklingen. I sin sista ledartext i småländska *Höglandet Nu* skriver tidningens chefredaktör **Johan Hedberg** att ”pandemin varit hård mot gratistidningarna”, och det östgötska annonsbladet *Kinda-Ydre-*

platsens skribent **Morgan Karlsson** noterar i sitt sista nummer i mars att ”pandemin medfört en nedgående marknad” för tidningar som hans. Nedläggningen av *Höglandet Nu*, och systertidningen *Jönköping Nu*, kommer bara ett drygt år efter att *Bonnier* tog över dem tillsammans med resten av *Hallpressen*.

– Våra medlemmar hade en annonsnedgång på 24 procent 2020, berättar **Dennis Oscarsson Krook**, projektledare på branschorganisationen Gratistidningarna. Mediestöden hjälpte många att balansera det, men i år har stödet inte räckt så långt som man hoppats.

Och även om de flesta gratistidningar kunnat hålla näsan över vattenytan, menar Dennis Oscarsson Krook att journalistiken drabbats.

– När det kommer till de mindre aktörerna så är själva lokaljournalistiken väldigt konjunkturkänslig. Det enda som egentligen finns att spara in på för en gratistidning är det redaktionella.

Bland de titlar och redaktioner som försvunnit under det senaste året finns också några av *Lokaltidningens* lokaltidningar i Skåne; några hyperlokala nyhetssajter; *Norra Skåne*, som visserligen finns kvar, men nu snarast som en edition av *Kristianstadsbladet*; och *Aftonbladets* lokalredaktioner i Uppsala och Malmö, som lanserades med buller och bång hösten 2019 men sedan avvecklades i tysthet.

Public service fortsätter expandera

Public service andel av redaktionerna fortsätter öka, för sjunde året i rad. Då är *Sveriges Radios* mer kortlivade så kallade ”pop up-redaktioner” inte inräknade.

Bakom många av de nystartade redaktionerna står *Sveriges Television*, som nu finns på plats i Karlshamn, Lund, Norrtälje, Flemingsberg utanför Stockholm, Nyköping och Fagersta.

Utöver SVT:s nya redaktioner så har *Partille Tidning* återuppstått, *Direktpress* har startat en ny titel i Sigtuna (dock med adress i Kista), *Skånska Dagbladet* har startat redaktion i Höör, *DN* i Malmö och *GP* i Stockholm. Dessutom finns en ny nyhetsajt i Stockholm, *Stockholmstelegraf*en.

En ny typ av nyhetsmedier har också börjat dyka upp i databasen: Nyhetsappar med egen innehållsproduktion. Hittills räknar vi in tre sådana, alla i Småland: *Sävsjöappen*, *Vetlandaappen* och *Växjöappen*. Företaget bakom dem har flera liknande appar med nyhetsflöden för andra kommuner, men där saknas ännu redaktionellt innehåll i någon större utsträckning. De när dock en förhoppning om att kunna anställa fler journalister.

– Vi satsar på journalistik på olika nivåer beroende på hur väl vi kunnat sälja in annonser, säger apparnas vd **Linus Anderås**. Vi har just nu en journalist per ort för Sävsjö och Vetlanda, där vi har mediestöd, och en anställd som jobbar med övriga appar.

Rekordhög ägarkoncentration

Ägarkoncentrationen fortsätter öka bland lokalredaktionerna, senast när *Bonnier News Local* och *Gota Media* köpte *Skånska Dagbladet* i somras. Den utvecklingen har gått extremt snabbt de senaste åren: De fem största lokaltidningskoncernerna, *Bonnier News Local*

(inklusive *Hall Media*), *Gota media*, *NTM*, *Stampen Media* och *NWT Media* står nu bakom 64 procent av redaktionerna i databasen. Så sent som i förfjöl passerade den siffran 50 procents-strecket, och redan nosar vi alltså på två tredjedelsmärket. När vi började mäta 2015, före Bonnierkoncernens intåg på lokaltidningsmarknaden, stod de fem då största koncernerna för tillsammans omkring 45 procent av redaktionerna.

Tabell 2. Andel av redaktionerna som ägs av de koncerner som vid varje givet tillfälle har flest lokalbevakande redaktioner

	De fem största koncernernas andel av redaktionerna ¹	Största koncerner (public service ej inräknade)
2021	64 %	Bonnier · Gota · NTM · Stampen · NWT
2020	57 %	Bonnier · Gota · NTM · Stampen · NWT
2019	56 %	Gota · Bonnier · NTM · NWT · Hall
2018	48 %	Gota · Bonnier · NTM · NWT · Hall
2017	45 %	Gota · Bonnier · NTM · NWT · Hall
2016	45 %	Gota · Bonnier · NTM · NWT · Hall
2015	45 %	Gota · Mittmedia · NTM · NWT · Hall

Sedan 2015 har samtidigt public service-bolagens andel av redaktionerna ökat med omkring fem procentenheter, till 23 procent 2021.

På några enstaka ställen i landet finns motrörelser i datan, där exempelvis små nyhets sajter som *Siljan News* i Dalarna har vuxit. Men totalt sett är sådana ”mikrokoncerners” bidrag till ägarmångfalden ännu så länge blygsam.

Jämfört med för några decennier sedan, när mediernas ägarkoncentration var ett vanligt debattämne (under

¹ Räknat i antal redaktioner den 30 oktober varje år.

1990-talet rent av föremål för en statlig utredning), har det varit relativt tyst kring de senaste årens utveckling. En anledning är att det just nu inte finns så mycket annat att välja på, säger Ingela Wadbring, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Mittuniversitetet:

– I dag är alternativet till den här ägarkoncentrationen att inte ha några medier.

Enligt Wadbring är det dock inte säkert att en ökande ägarkoncentration påverkar mediernas innehåll.

– När *Mittmedia* var ensam ägare i sin region jobbade de med centralisering, men när *Bonnier* tog över så decentraliserade de i stället, så det behöver inte hänga ihop. Färre ägare behöver inte betyda större centralisering, säger Ingela Wadbring.

Hittills ser vi inget direkt samband mellan ägarkoncentration och antal redaktioner i vår databas. Kanske för att den dynamiken, som Ingela Wadbring påpekar, kan se så olika ut i olika organisationer. Men också för att de verkligt stora strukturförändringarna skett bara de senaste två, tre åren. Möjligen kommer det gå att skönja eventuella effekter när det gått ännu ett år. Då kommer vi också att få ett bättre svar på vilka bestående avtryck covid-19-pandemin gav på den svenska lokalredaktionskartan.

Det här är Institutet för mediestudiers databas

Institutet för mediestudier driver sedan 2015 en databas över redaktioner med lokalbevakning. Databasen går tillbaka till den 1 januari 2015, och uppdateras löpande.

I databasen ingår titlar som är lokala, regelbundna, och i alla fall till viss del innehåller ett redaktionellt

material med en allmän och allsidig bevakning av lokalsamhället. Publikationer som ges ut eller uppdateras oregelbundet eller mer sällan än månatligen finns inte med här, ej heller publikationer som helt saknar lokal bevakning inriktad på ett specifikt geografiskt område. Endast titlar som har en egen plattform (pappers-tidning, sajt, etc) finns med. Det gör alltså att vi exkluderar exempelvis Facebooksidor och nyhetsbrev. Totalt finns knappt 900 redaktioner och 600 medietitlar i databasen, både nuvarande och sådana som lagts ner sedan år 2015.

Publikationer är med om de innehåller redaktionellt material inriktat på lokalsamhället. Vi ställer inga krav på hur stor del av innehållet som ska vara redaktionellt, och vi försöker inte heller bedöma kvaliteten på innehållet. Detta är alltså inte en databas över ”allmänna nyhetsmedier” i Mediestödsförordningens mening. En del lokala annonsblad med eget redaktionellt innehåll ingår, för att de anses bevaka lokalsamhället. Typiskt för små annonsblad är att mängden redaktionellt innehåll kan variera från tid till tid. Det finns ett par exempel på annonsblad som upphört som redaktioner i vår databas trots att de fortfarande ges ut, för att deras innehåll inte längre lever upp till kraven på allsidig, journalistisk bevakning av lokalsamhället. I sådana fall är det förstås svårt att ange ett exakt slutdatum, och databasens datum får ses som ungefärliga.

Vi mäter om en publikation har en redaktion (i snäv bemärkelse) eller redaktionell närvaro (den vidare definitionen) i en kommun, men vet ingenting om redaktionens storlek eller ambition. Det får till följd att en datapunkt kan representera allt från *Dagens Nyhe-*

ters Stockholmsredaktion, till en halvtidsbemannad enmansredaktion. Databasen berättar därför inte hur välbevakad en kommun är. Däremot ger den en bild av förändringar i medielandskapet.

Under ett år gör vi omkring 200–300 uppdateringar i databasen. Bland dem finns allt från rättade stavfel till redaktionsnedläggningar. Många ändringar gäller historiska data, och kan handla om att exempelvis sätta ett startdatum för när en sedan länge nedlagd gratistidning grundades. Eftersom vi löpande gör rättningar bakåt i tiden, kan siffror över exempelvis antal redaktioner vid en viss tidpunkt variera, beroende på när frågan ställs. Det är skälet till att uppgifter om antal redaktioner, eller antal kommuner utan redaktion ibland skiljer sig något mellan texter i olika årsböcker. De senast publicerade uppgifterna för ett specifikt datum är då alltid de mest exakta.

Till de större förändringarna sedan i fjol hör att en del annonsblad som kvalar in innehållsmässigt, har definierats om som titlar utan egna redaktioner (eftersom de ges ut från något tryckeri eller liknande, och huvudsakligen fylls med frilansinnehåll). Det gör att siffror över till exempel antal kommuner utan redaktion, kan skilja sig något från dem i tidigare årsböcker. Ingen av de förändringarna påverkar dock de övergripande trender som beskrivs i den här, eller tidigare texter.

Alla ändringar versionshanteras i Git, så att det alltid går att se hur databasen sett ut i tidigare versioner.

De främsta källorna för databasarbetet är dels uppgifter i branschmedier, dels en årlig enkät till landets kommuner (se **Carina Tenors** kapitel om kommunernas upplevelse av lokal mediebevakning), och

dels tips och rättelser från användare. Vi tar tacksamt emot synpunkter på sådant som är fel, missuppfattat eller otydligt. Sådana rättelser kan skickas till stockholm@jplusplus.org.

Delar av databasen ligger publikt på:
<https://kommundatabas.mediastudier.se>